

MERSİN ÜNİVERSİTESİ KILIKIA ARKEOLOJİSİNİ ARAŞTIRMA MERKEZİ
MERSIN UNIVERSITY PUBLICATIONS OF THE RESEARCH CENTER OF CILICIAN ARCHAEOLOGY

KAAM
YAYINLARI

OLBA
XXV

(Ayrıbasım / Offprint)

MERSİN
2017

KAAM YAYINLARI
OLBA
XXV

© 2017 Mersin Üniversitesi/Türkiye

ISSN 1301 7667

Yayıncı Sertifika No: 14641

OLBA dergisi;
ARTS & HUMANITIES CITATION INDEX, EBSCO, PROQUEST
ve

TÜBİTAK-ULAKBİM Sosyal Bilimler Veri Tabanlarında taranmaktadır.

Alman Arkeoloji Enstitüsü'nün (DAI) Kısaltmalar Dizini'nde 'OLBA' şeklinde yer almaktadır.

OLBA dergisi hakemlidir. Makalelerdeki görüş, düşünce ve bilimsel değerlendirmelerin yasal sorumluluğu yazarlara aittir.

The articles are evaluated by referees. The legal responsibility of the ideas,
opinions and scientific evaluations are carried by the author.

OLBA dergisi, Mayıs ayında olmak üzere, yılda bir kez basılmaktadır.
Published each year in May.

KAAM'ın izni olmadan OLBA'nın hiçbir bölümü kopya edilemez.
Alıntı yapılması durumunda dipnot ile referans gösterilmelidir.

It is not allowed to copy any section of OLBA without the permit of the Mersin University
(Research Center for Cilician Archaeology / Journal OLBA)

OLBA dergisinde makalesi yayımlanan her yazar, makalesinin baskı olarak ve elektronik ortamda yayımlanmasını
kabul etmiş ve telif haklarını OLBA dergisine devretmiş sayılır.

Each author whose article is published in OLBA shall be considered to have accepted the article to be published
in print version and electronically and thus have transferred the copyrights to the Mersin University
(Research Center for Cilician Archaeology / Journal OLBA)

OLBA'ya gönderilen makaleler aşağıdaki web adresinde ve bu cildin giriş sayfalarında
belirtilen formatlara uygun olduğu takdirde basılacaktır.

Articles should be written according to the formats mentioned in the following web address.

Redaktion: Yrd. Doç. Dr. Deniz Kaplan

OLBA'nın yeni sayılarında yayımlanması istenen makaleler için yazışma adresi:
Correspondance addresses for sending articles to following volumes of OLBA:

Prof. Dr. Serra Durugönül
Mersin Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü
Çiftlikköy Kampüsü, 33342 Mersin - TURKEY

Diğer İletişim Adresleri
Other Correspondance Addresses

Tel: 00.90.324.361 00 01 (10 Lines) 4730 / 4734

Fax: 00.90.324.361 00 46

web mail: www.kaam.mersin.edu.tr

www.olba.mersin.edu.tr

e-mail: sdurugonul@gmail.com

Baskı / Printed by

Matsis Matbaa Hizmetleri

Tevfikbey Mahallesi Dr. Ali Demir Caddesi No: 51 34290 Sefaköy / İstanbul

Tel: 0212 624 21 11 www.matbaasistemleri.com

Sertifika No: 20706

Zero Prod. Ltd.

Tel: 00.90.212.244 75 21 Fax: 00.90.244 32 09

info@zerobooksonline.com www.zerobooksonline.com/eng

MERSİN ÜNİVERSİTESİ
KILIKIA ARKEOLOJİSİNİ ARAŞTIRMA MERKEZİ
(KAAM)
YAYINLARI-XXV

MERSIN UNIVERSITY
PUBLICATIONS OF THE RESEARCH CENTER OF
CILICIAN ARCHAEOLOGY
(KAAM)-XXV

Editörler

Serra DURUGÖNÜL
Murat DURUKAN
Gunnar BRANDS
Deniz KAPLAN

OLBA Bilim Kurulu

Prof. Dr. Mehmet ÖZDOĞAN
Prof. Dr. Fikri KULAKOĞLU
Prof. Dr. Serra DURUGÖNÜL
Prof. Dr. Marion MEYER
Prof. Dr. Susan ROTROFF
Prof. Dr. Kutalmış GÖRKAY
Prof. Dr. İ. Hakan MERT
Prof. Dr. Eda AKYÜREK-ŞAHİN
Prof. Dr. Yelda OLCAY-UÇKAN

MERSİN
2017

*Vefat Eden Meslektaşlarımızı
Saygı ile Anıyoruz...*

Prof. Dr. Güven ARSEBÜK

Prof. Dr. Arzu ÖZTÜRK

Dr.-Ing. Martin BACHMANN

İçindekiler / Contents

K. Serdar Girginer – Murat Durukan <i>Mersin/Gülnar Akyapı Mağarası'nda Bulunan Prehistorik Mağara Resimleri</i>	1
A. Tuba Ökse <i>Yukarı Dicle Havzası'nda Akkad Dönemi'ne Tarihlenen Bir Yapı: Salat Tepe II A: 6</i>	17
Atakan Akçay <i>A Late Uruk-Early Bronze Age Transitional Period Cemetery in the Upper Tigris Region: Aşağı Salat</i>	49
Elif Ünlü <i>Tell Tayinat Yerleşiminde Geç Tunç – Erken Demir Çağı Geçiş Dönemi Seramikleri Üzerinden Amik Ovası'nda Görülen Yerel Devamlılıklar ve Doğu Akdeniz Bağlantıları</i>	91
Bülent Kızılduman <i>Kıbrıs'ta Kaleburnu-Kral Tepesi/Galinoporni-Vasili'de Dikkate Değer Bir Geç Tunç Çağı Yapısı</i>	113
Aynur Özfirat <i>Melekli-Kültepe (İğdır) Höyüğü, Urartu Kalesi ve Columbarium: Ağrı Dağı'nın Kuzey Eteğindeki Minuahinili (Karakoyunlu) Kenti</i>	161
İbrahim Hakan Mert <i>Kap Monodendri Poseidon (Enipeus) Altarı: Bir Altar mı Yoksa Deniz Feneri mi?</i>	183
Tuna Akçay <i>Sikke Buluntuları Işığında Olba'daki Pers ve Makedon Varlığı Üzerine Düşünceler</i>	211
Hüseyin Köker <i>Komama Gümüş Sikkeleri</i>	227
Mustafa Şahin – Murat Akın <i>Nikaia'dan Musa Heykeli: Polyhymnia</i>	241

Münteha Dinç – Serra Durugönül <i>Sculptural Workshop(s) of Lydia in the Light of Sculptures from Philadelphia and Thyateira</i>	251
Hüseyin Metin <i>Hellenistic Mouldmade Bowl Moulds from Kremna</i>	271
Gonca Cankardeş-Şenol – Erkan Alkaç – Mai Abdelgawad <i>The Results of Clay Analysis of Stamped Amphora Handles of Miletus and Rhodian Peraea in Alexandria (Egypt)</i>	297
Taylan Doğan – Kahraman Yağız <i>Efes Müzesi'nde Korunan Roma Dönemine Ait Bir Grup Strigilis</i>	317
Murat Durukan <i>Yeni Veriler Işığında Mallos, Magarsos ve Antiokheia ad Pyramos Problemi</i>	345
Ahmet Mörel <i>Dağlık Kilikia Bölgesi'nde Bir Kırsal Yerleşimin Gelişimi: Çatıören Örneği</i>	381
Şener Yıldırım <i>Dating Dispute Over the Cross-in-Square Church in the Episcopal Palace in Side</i>	421

MERSİN ÜNİVERSİTESİ
KILIKIA ARKEOLOJİSİNİ ARAŞTIRMA MERKEZİ
BİLİMSEL SÜRELİ YAYINI ‘OLBA’

Kapsam

Olba süreli yayını Mayıs ayında olmak üzere yılda bir kez basılır. Yayınlanması istenilen makalelerin en geç her yıl Kasım ayında gönderilmiş olması gerekmektedir.

1998 yılından bu yana basılan Olba; Küçükasya, Akdeniz bölgesi ve Ortadoğu’ya ilişkin orijinal sonuçlar içeren Antropoloji, Prehistorya, Protohistorya, Klasik Arkeoloji, Klasik Filoloji (ve Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri), Eskiçağ Tarihi, Nüvizmatik ve Erken Hıristiyanlık Arkeolojisi alanlarında yazılmış makaleleri kapsamaktadır.

Yayın İlkeleri

1. a. Makaleler, Word ortamında yazılmış olmalıdır.
  - b. Metin 10 punto; özet, dipnot, katalog ve bibliyografya 9 punto olmak üzere, Times New Roman (PC ve Macintosh) harf karakteri kullanılmalıdır.
  - c. Dipnotlar her sayfanın altına verilmeli ve makalenin başından sonuna kadar sayısal süreklilik izlemelidir.
  - d. Metin içinde bulunan ara başlıklarda, küçük harf kullanılmalı ve koyu (bold) yazılmalıdır. Bunun dışındaki seçenekler (tümünün büyük harf yazılması, alt çizgi ya da italik) kullanılmamalıdır.
2. Noktalama (tireler) işaretlerinde dikkat edilecek hususlar:
  - a. Metin içinde her cümlelerin ortasındaki virgülden ve sonundaki noktadan sonra bir tab boşluk bırakılmalıdır.
  - b. Cümle içinde veya cümle sonunda yer alan dipnot numaralarının herbirisi noktalama (nokta veya virgül) işaretlerinden önce yer almalıdır.
  - c. Metin içinde yer alan “fig.” ibareleri, küçük harf ile ve parantez içinde verilmeli; fig. ibaresinin noktasından sonra bir tab boşluk bırakılmalı (fig. 3); ikiden fazla ardışık figür belirtiliyorsa iki rakam arasına boşluksuz kısa tire konulmalı (fig. 2-4). Ardışık değilse, sayılar arasına nokta ve bir tab boşluk bırakılmalıdır (fig. 2. 5).

- d. Ayrıca bibliyografya ve kısaltmalar kısmında bir yazar, iki soyadı taşıyorsa soyadları arasında boşluk bırakmaksızın kısa tire kullanılmalıdır (Dentzer-Feydy); bir makale birden fazla yazarlı ise her yazardan sonra bir boşluk, ardından uzun tire ve yine boşluktan sonra diğer yazarın soyadı gelmelidir (Hagel – Tomaschitz).
3. “Bibliyografya ve Kısaltmalar” bölümü makalenin sonunda yer almalı, dipnotlarda kullanılan kısaltmalar, burada açıklanmalıdır. Dipnotlarda kullanılan kaynaklar kısaltma olarak verilmeli, kısaltmalarda yazar soyadı, yayın tarihi, sayfa (ve varsa levha ya da resim) sıralamasına sadık kalınmalıdır. Sadece bir kez kullanılan yayınlar için bile aynı kurala uyulmalıdır.

Bibliyografya (kitaplar için):

Richter 1977 Richter, G., Greek Art, New York.

Bibliyografya (Makaleler için):

Corsten 1995 Corsten, Th., “Inchriften aus dem Museum von Denizli”, Ege Üniversitesi Arkeoloji Dergisi III, 215-224, lev. LIV-LVII.

Dipnot (kitaplar için)

Richter 1977, 162, res. 217.

Dipnot (Makaleler için)

Oppenheim 1973, 9, lev.1.

Diğer Kısaltmalar

age.	adı geçen eser
ay.	aynı yazar
vd.	ve devamı
yak.	yaklaşık
v.d.	ve diğerleri
y.dn.	yukarı dipnot
dn.	dipnot
a.dn.	aşağı dipnot
bk.	Bakınız

4. Tüm resim, çizim ve haritalar için sadece “fig.” kısaltması kullanılmalı ve figürlerin numaralandırılmasında süreklilik olmalıdır. (Levha, Resim, Çizim, Şekil, Harita ya da bir başka ifade veya kısaltma kesinlikle kullanılmamalıdır).

5. Word dökümanına gömülü olarak gönderilen figürler kullanılmamaktadır. Figürlerin mutlaka sayfada kullanılması gereken büyüklükte ve en az 300 pixel/inch çözünürlükte, photoshop tif veya jpeg formatında gönderilmesi gerekmektedir. Adobe illustrator programında çalışılmış çizimler Adobe illustrator formatında da gönderilebilir. Farklı vektörel programlarda çalışılan çizimler photoshop formatına çevrilemiyorsa pdf olarak gönderilebilir. Bu formatların dışındaki formatlarda gönderilmiş figürler kabul edilmeyecektir.
6. Figürler CD'ye yüklenmelidir ve ayrıca figür düzenlemesi örneği (layout) PDF olarak yapılarak burada yer almalıdır.
7. Bir başka kaynaktan alıntı yapılan figürlerin sorumluluğu yazara aittir, bu sebeple kaynak belirtilmelidir.
8. Makale metninin sonunda figürler listesi yer almalıdır.
9. Metin yukarıda belirtilen formatlara uygun olmak kaydıyla 20 sayfayı geçmemelidir. Figürlerin toplamı 10 adet civarında olmalıdır.
10. Makaleler Türkçe, İngilizce veya Almanca yazılabilir. Türkçe yazılan makalelerde yaklaşık 500 kelimelik Türkçe ve İngilizce yada Almanca özet kesinlikle bulunmalıdır. İngilizce veya Almanca yazılan makalelerde ise en az 500 kelimelik Türkçe ve İngilizce veya Almanca özet bulunmalıdır. Makalenin her iki dilde de başlığı gönderilmelidir.
11. Özeti altında, Türkçe ve İngilizce veya Almanca olmak üzere altı anahtar kelime verilmelidir.
12. Metnin word ve pdf formatlarında kaydı ile figürlerin kopyalandığı iki adet CD (biri yedek) ile birlikte bir orijinal ve bir kopya olmak üzere metin ve figür çıktısı gönderilmelidir.
13. Makale içinde kullanılan özel fontlar da CD'ye yüklenerek yollanmalıdır.

MERSIN UNIVERSITY
‘RESEARCH CENTER OF CILICIAN ARCHAEOLOGY’
JOURNAL ‘OLBA’

Scope

Olba is printed once a year in May. Deadline for sending papers is November of each year.

The Journal ‘Olba’, being published since 1998 by the ‘Research Center of Cilician Archeology’ of the Mersin University (Turkey), includes original studies done on antropology, prehistory, protohistory, classical archaeology, classical philology (and ancient languages and cultures), ancient history, numismatics and early christian archeology of Asia Minor, the Mediterranean region and the Near East.

Publishing Principles

1. a. Articles should be written in Word programs.
b. The text should be written in 10 puntos; the abstract, footnotes, catalogue and bibliography in 9 puntos ‘Times New Roman’ (for PC and for Macintosh).
c. Footnotes should take place at the bottom of the page in continous numbering.
d. Titles within the article should be written in small letters and be marked as bold. Other choises (big letters, underline or italic) should not be used.
2. Punctuation (hyphen) Marks:
  - a. One space should be given after the comma in the sentence and after the dot at the end of the sentence.
  - b. The footnote numbering within the sentence in the text, should take place before the comma in the sentence or before the dot at the end of the sentence.
  - c. The indication fig.:
    - * It should be set in brackets and one space should be given after the dot (fig. 3);

* If many figures in sequence are to be indicated, a short hyphen without space between the beginning and last numbers should be placed (fig. 2-4); if these are not in sequence, a dot and space should be given between the numbers (fig. 2. 5).

- d) In the bibliography and abbreviations, if the author has two family names, a short hyphen without leaving space should be used (Dentzer-Feydy); if the article is written by two or more authors, after each author a space, a long hyphen and again a space should be left before the family name of the next author (Hagel – Tomaschitz).
3. The ‘Bibliography’ and ‘Abbreviations’ should take part at the end of the article. The ‘Abbreviations’ used in the footnotes should be explained in the ‘Bibliography’ part. The bibliography used in the footnotes should take place as abbreviations and the following order within the abbreviations should be kept: Name of writer, year of publishment, page (and if used, number of the illustration). This rule should be applied even if a publishment is used only once.

Bibliography (for books):

Richter 1977   Richter, G., Greek Art, NewYork.

Bibliography (for articles):

Corsten 1995   Corsten, Th., “Inschriften aus dem Museum von Denizli”, Ege Üniversitesi Arkeoloji Dergisi III, 215-224, pl. LIV-LVII.

Footnotes (for books):

Richter 1977, 162, fig. 217.

Footnotes (for articles):

Oppenheim 1973, 9, pl.1.

Miscellaneous Abbreviations:

op. cit.	in the work already cited
idem	an auther that has just been mentioned
ff	following pages
et al.	and others
n.	footnote
see	see
infra	see below
supra	see above

4. For all photographs, drawings and maps only the abbreviation 'fig.' should be used in continuous numbering (remarks such as Plate, Picture, Drawing, Map or any other word or abbreviation should not be used).
5. Figures, embedded in Word documents can not be used. Figures have to be in the length in which they will be used in the page, being at least 300 pixel/ inch, in photoshop tif or jpeg format. Drawings in adobe illustrator can be sent in this format. Drawings in other vectoral programs can be sent in pdf if they can't be converted to photoshop. Figures sent in other formats will not be accepted.
6. Figures should be loaded to a CD and a layout of them as PDF should also be undertaken.
7. Photographs, drawings or maps taken from other publications are in the responsibility of the writers; so the sources have to be mentioned.
8. A list of figures should take part at the end of the article.
9. The text should be within the remarked formats not more than 20 pages, the drawing and photographs 10 in number.
10. Papers may be written in Turkish, English or German. Papers written in Turkish must include an abstract of 500 words in Turkish and English or German. It will be appreciated if papers written in English or German would include a summary of 500 words in Turkish and in English or German. The title of the article should be sent in two languages.
11. Six keywords should be remarked, following the abstract in Turkish and English or German.
12. The text in word and pdf formats as well as the figures should be loaded in two different CD's; furthermore should be sent, twice the printed version of the text and figures.
13. Special fonts should be loaded to the CD.

**TELL TAYINAT YERLEŞİMİNDE
GEÇ TUNÇ – ERKEN DEMİR ÇAĞI GEÇİŞ DÖNEMİ
SERAMİKLERİ ÜZERİNDEN AMİK OVASI'NDA GÖRÜLEN
YEREL DEVAMLILIKLAR VE
DOĞU AKDENİZ BAĞLANTILARI**

Elif ÜNLÜ*

ABSTRACT

**Local Continuities and Eastern Mediterranean Connections of Tell Tayinat
Settlement during Late Bronze-Iron Age Transitional Period Based on
Ceramic Analysis**

Tell Tayinat is located in the Amuq Plain at the important cross-roads tying the Syro-Anatolian world with central Anatolia, as well as to the maritime routes opening into the Mediterranean connections. The significance of this settlement for the region during the Iron Age is apparent by the accumulation of new evidence from the recent excavations initiated by the Department of Near and Middle Eastern Civilizations at the University of Toronto along with data known from the previous University of Chicago Oriental Institute regional project.

End of the Late Bronze Age can be seen as the formative period for the northeast Mediterranean region after the disruption of the well-established economic and political structures with the demise of the Hittite Kingdom and marked by a shift from urban and centralized organization to a more rural one. The material culture from various settlements along the northeast Mediterranean indicate that this is a period both of instability and persistence, the combination of which is specific to each region and determined by a wide variety of variables. Traditionally the well-known LH IIIC pottery is used as an umbrella phenomenon to explain the sudden demise of centralized powers in the region by being equated with the so-called 'Sea Peoples' who ransacked eastern Mediterranean local polities and settled on their ruins. However, recent excavations in the Amuq present us with new evidence suggesting that this collapse was not a simple process. Within this context, pottery from well stratified end of Late Bronze Age-Early Iron Age deposits at Tell Tayinat is studied with the aim of understanding the reconfigurations

---

* Yrd. Doç. Dr. Elif Ünlü, Boğaziçi Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, İstanbul.
E-posta: elif.unlu@boun.edu.tr

Tell Tayinat kazı başkanı, Toronto Üniversitesi öğretim üyesi Prof. Dr. Timothy P. Harrison'a bu malzemeyi çalışmama izin verdiği için en içten teşekkürlerimi sunarım. Bu çalışmanın maddi desteği 8254 numaralı Boğaziçi Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projesi tarafından sağlanmıştır.

of various local and non-local networks during this period and how the later Iron Age political formations are established.

Keywords: Eastern Mediterranean, Late Bronze II, Early Iron Age, Amuq, Tell Tayinat, ceramics

ÖZET

Tell Tayinat Amik Ovası'nda, kuzey Suriye bölgesini İç Anadolu ile bağlayan ve Akdeniz'e açılan önemli ticaret yollarının üzerinde bulunur. Bu yerleşim Demir Çağı'nda çok önemli bir krallığın merkezidir ve bununla ilgili veriler Chicago Üniversitesi'nin Oriental Institute tarafından önceden yapılmış olan araştırmalar ve daha sonra başlayan Toronto Üniversitesi, Near and Middle Eastern Civilizations bölümü tarafından sürdürülen kazılar sayesinde bilinmektedir.

Kuzeydoğu Akdeniz bölgesinde Geç Tunç II'nin sonları Hitit krallığının yıkılması ile alışılmış ekonomik ve siyasi yapıların çökmesi ve kent odaklı merkezi güçlerden daha kırsal bir düzene geçildiği için daha sonraki gelişmelere yön veren önemli bir zaman dilimidir. Bölgedeki birçok yerleşimden elde edilen veriler ışığında bu dönemde hem bir takım istikrarsızlıkların süregeldiğini hem de bazı devamlılıkların görüldüğünü ve bunların her bölge için değişik koşullara bağlı olarak farklı şekillerde meydana çıktığını görürüz. Genel olarak Geç Hellas IIC seramikleri doğu Akdeniz'de yerel güçleri yakıp yıkan ve bunların harabelerinin üzerine yerleşen 'Sea Peoples' ile eşleştirilerek bölgedeki merkezîyetçi devletlerin yıkılmasını açıklayan kapsayıcı bir anlatının öznesi olmuşlardır. Fakat Amik Ovası'nda yakın zamanda yapılan yeni araştırmalar sonucunda bu çöküşün aslında bu kadar basit bir süreç içinde gerçekleşmediğini görüyoruz. Bu bağlamda, bu makalede Tell Tayinat yerleşimi Geç Tunç II-Erken Demir Çağı geçiş katmanlarından elde edilen seramikler ışığında bu dönemde yerel ve yerel olmayan ilişkilerin yeniden düzenlenmesi ve bunlar üzerinden sonraki Demir Çağı devletlerinin oluşumu incelenecektir.

Anahtar Sözcükler: Doğu Akdeniz, Geç Tunç II Dönemi, Erken Demir Çağı, Amik Ovası, Tell Tayinat, seramik

Giriş

Tell Tayinat Amik Ovası'nın doğusunda Asi Irmağı'na yakın bir konumdadır (fig. 1). Batısında kuzey-güney yönünde uzanan Amanos Dağları yükselir. Ova asırlardır bereketli bir tarım merkezi olmakla kalmayıp, ayrıca kuzey Suriye'yi doğu Akdeniz'e bağlayan önemli geçiş yollarına ev sahipliği yapar. Bu sebeple insanların yerleşik hayata geçtiğinden beri devamlı ve yoğun bir şekilde iskân edilmiştir¹.

Geç Tunç II'nin sonları doğu Akdeniz havzasında önemli politik ve kültürel değişimlerin başladığı bir dönem olarak bilinir². Merkezîyetçi ve yayılmacı

¹ Batiuk 2007, res. 1-6.

² Bu çok irdelenmiş bir konu olmakla beraber genel fikir edinmek için: Hawkins 1988; Hawkins 1995; Hawkins 1998; Hawkins 2002; Yasur-Landau 2010; Sheratt 1998.

egemen güçlerin yıkılması veya küçülmesi ile insan göçlerine, yeni politik oluşumlara ve yeni ticari bağların kurulmaya başladığına tanık oluruz. Bu bağlamda Hitit Krallığı'nın en önemli bölgesi olarak sayılan Karkamış/Halep merkezli vassal politik oluşumu bölgede Hititler'in derin politik, idari ve kültürel iz bırakmasına sebep olmuştur³. M.Ö. 13. yüzyılın sonlarında Hitit Krallığı'nın yıkılması bölgede önemli demografik değişikliklerin kapısını açmış olmakla beraber, bir yandan da bu coğrafyada Orta Anadolu merkezlerinde dahi görülmeyen bir ideolojik devamlılık söz konusudur⁴. Demir Çağı'nda bölgede küçük fakat otonom krallıkların vücut bulmasıyla farklı bir dinamizm ve ilişki ağları kurulur⁵, ancak bunlar kısmen de olsa daha önceki politik ve kültürel geleneklerden esinlenir. Bu sebeple Geç Tunç II'den Erken Demir Çağı'na geçiş döneminin maddi kültürünü irdelemek hem bu değişken dönemi anlamak için hem de daha sonraki oluşumları anlamak için önemlidir.

Tell Tayinat üzerinde ilk araştırmalar Chicago Oriental Institute'un 1935-1938 yılları arasında sürdürdüğü ve bölgedeki birçok höyüğü kapsayan araştırması sırasında gerçekleşmiştir⁶. Uzun bir aradan sonra 2004 yılında Toronto Üniversitesi'nden Prof. Timothy P. Harrison başkanlığında Tell Tayinat'ta kazı çalışmaları başlamıştır. Bu makalenin incelediği seramik malzeme bu son dönem kazılarında elde edilmiştir ve bu sebeple stratigrafik olarak daha sağlam temele sahiptir. Tell Tayinat hemen yakınında bulunan Tell Aççana ile değişimli olarak yerleşilmiş ve ovanın önemli merkezlerinden biri olmuştur. Erken Tunç döneminin sonunda Tell Tayinat'tan Tell Aççana'ya kayan yerleşim, Geç Tunç II sırasında Aççana höyüğün tekrar büyük çapta terk edilmesi sonucu Tell Tayinat'a dönmüştür⁷. Höyükte bu katmanlar Field 1 bölgesindeki G4 55 ve G4 56 açmalarında stratigrafik olarak incelenebilmiştir (fig. 2). Tell Tayinat sistemi içinde bu katman 3. binyıl kalıntılarının üstüne yerleşen 6. evre ile başlar ve ekseriyetle çöp çukurlarından oluşur. Bunu izleyen 5 ve 4. evrelerde ise dörtgen binalara ait duvar kalıntıları bulunmakla beraber, bunlar höyüğün bu bölgesinde daha sonraki Demir Çağı yapıları sebebiyle çok tahrip olduğu için anlamlı bir plan elde edilememiştir. Bu döneme ait en son evre olan 3. evreden de geriye çöp çukurları kalmıştır⁸. Bu durum seramiklerin incelenmesi ile ilgili bazı kısıtlamalar getirirse de, evrelerine

³ Bryce 1998, 174-205; Kuhrt 1995, 306-314.

⁴ Harrison 2009b, 174; Weeden 2013, 6-16.

⁵ Harrison 2009a, 187.

⁶ Braidwood v. d. 1960.

⁷ Harrison 2009a, 187; Harrison 2009b, 181. Yeni Tell Aççana kazı ekibi bu anlatının daha karmaşık olduğunu ve Tell Aççana'nın aslında daha erken bir tarihte çoğunlukla terk edildiğini ve 13. yüzyılda yaşamın çok kısıtlı bir alanda devam ettiğini öneriyor, bk. Yener 2013, 17-20.

⁸ Harrison v.d. 2008, 88-90; Harrison 2009a, 180-181. Tell Tayinat ekibinin terminolojisi bu döneme Iron I denmektedir. Tarsus-Gözlükule'de Geç Tunç IIb olarak, Ege'de Geç Hellas IIIC olarak bilinir. Bunların hepsi birbiri ile aynı zamandilimini adlandırır.

ayrıştırılabilen bu katmanın her evresindeki seramiklerde olan değişim izlenebilmektedir ve Demir Çağı'na geçişte bazı yerel seramik üretim şekillerinin nasıl evrildiğini anlamak mümkün olmaktadır.

Bölgede bu dönemi tanımlayan Geç Hellas IIIC seramikleridir⁹. Bunların bir kısmı ticari amaçla gelmiş olsa bile büyük çoğunluğunun yerel yapım olması doğu Akdeniz'e Ege'den insan göçlerinin olduğuna dair önemli kanıtlardan biri olarak görülür¹⁰. Hem Ege hem de Kıbrıs seramiklerinin Geç Tunç II'nin daha erken dönemlerinde Amik ovasına ithal edildiğini Tell Aççana'dan bilmekteyiz¹¹. Bu, ovada yaşayan seçkin kişilerin lüks tüketim olan bu tarz kaliteli sofr seramiklerini ve saklama kapları içinde gelen zeytinyağı ve şarap gibi katma değer teşkil eden zirai maddeleri talep eden çok kültürlü bir zevke sahip olduklarına işaret eder. Fakat bunların yanı sıra bölgede esas Orta Anadolu Hitit tarzı tek renkli, daha kaba ve standart seramik üretimi hâkimdir. Tell Tayinat'ta gözlemlediğimiz bu tarz yeme-içme geleneğinin Hitit Krallığı'nın yıkılmasından sonra da devam etmesidir. Bundan başka Tell Tayinat'ta Geç Hellas IIIC seramikleri dışında ithal edilen başka seramikler de mevcuttur. Bütün bunlar bir arada ele alındığında Geç Tunç'tan Demir Çağı'na geçiş döneminde Amik ovası sakinlerinin yerel bazı geleneklerin yanı sıra çok kültürlü bir bakış açısını da devam ettirdiğini söyleyebiliriz.

Tell Tayinat Geç Tunç-Demir Çağı Geçiş Dönemi Seramikleri

Tell Tayinat'ta 6. evre olarak bilinen ve höyükteki Erken Tunç kalıntılarının üstüne gelen en erken yerleşim tahminen Tell Aççana'yı kısmen de olsa terk eden ve buraya gelen sakinlerden oluşmaktaydı. Beraberinde bu höyüğün yerel geleneklerini de taşıyan bu insanların çoğunlukla yukarıda bahsedilen Orta Anadolu Hitit tarzı seramikleri üretmeye ve tüketmeye devam ettiklerini görüyoruz. Tayinat höyüğün 6. evresi kendi içinde 6c-a olarak üç alt evreye ayrıştırılmıştır. Bunların en erken safhası olan 6c'de bu tarz bezemesiz ve kaba üretim mallar toplam nitelikli seramiklerin %80'ini teşkil eder. 6c'de Geç Hellas IIIC seramikleri az sayıda da olsa görülmeye başlar. Bir sonraki 6b safhasında Geç Hellas IIIC tarzı boyalı seramiklerin sayısı hızla artar ve bezemesiz seramiklerin yüzdesi 40-50'lere düşer.¹²

⁹ Tell Tayinat'ta bulunan Geç Hellas IIIC seramikleri B. Janeway tarafından incelenerek yayınlanmıştır (bk. Janeway 2011). Bu makalede bunlar dışında kalan seramik malzeme irdelenecektir.

¹⁰ Harrison 2009a, 181-182. Bu dönemde doğu Akdeniz havzasında görülen demografik değişiklikler, özellikle de Ege'den kaynaklanan insan göçleri bu makalenin esas konusu olmadığından burada o konuya girilmeyecektir. Fakat ayrıntılı inceleme için bk. Sheratt 1998; Killebrew 2000; Yassur-Landau 2010; Weeden 2013, 1-6.

¹¹ Kozal 2010; Koehl 2010.

¹² Bu sayılar toplama alanlarının niteliğinden de etkilenebildikleri için sadece genel eğilimleri algılamak için kullanılmalıdır.

Bunlar arasında en sık rastlanan gündelik sofraya yönelik üretilmiş tabak ve sıg çanaklardan oluşan seramiklerdir (fig. 3a-d). Hamurları orta oranda kireç, kum ve az miktarda da mika katkılıdır. Bazılarında ise yine az miktarda ve ince kıyılmış bitki katkısı görülür. İyi pişirilen bu seramiklerin renkleri pembeden açık kahveye kadar değişir. Tabak ve sıg çanakların ekseriyetle ağız kısmı içe doğru kalınlaştırılmıştır. Bu özellik bahsi geçen seramiklerde belki de sulu bir cins yemeğin sıklıkla tüketildiğini düşündürmektedir. Daha az bir kısmının ise ağızlarının hafifçe dışa doğru kalınlaştırıldığını veya düz bırakıldığını görüyoruz. Dipleri ise yuvarlatılmıştır. Yüzeyleri asgari bir biçimde düzeltilmiş olduğundan özellikle diplerine doğru çark veya tıraşlayarak biçimlendirmeden geriye kalan sıyrık izleri net olarak görülür (fig. 3a). Tabak ve sıg çanakların Orta Anadolu'daki Hitit merkezlerinin özellikle de Geç Tunç II'nin son evrelerinde çok benzerlerini görüyoruz¹³. Ayrıca bölgede de geniş bir dağılım gösterir¹⁴.

Benzer hamura sahip daha derin ve küçük çanaklar da 6. evrede gündelik sofraya kullanımında sıkça rastlanan bir formdur (fig. 4a-d). Dipleri ekseriyetle yuvarlak ve en azından bazılarının kil sertleşince tıraşlanarak yuvarlatılmış olduğunu yüzeyindeki izlerden anlıyoruz (fig. 4a). Çanakların da Orta Anadolu'daki Hitit merkezlerinin son evrelerinde benzerleri vardır¹⁵ ve bölgedeki eşzamanlı yerleşimlerde de görülürler¹⁶. Bu evrenin son safhası olan 6a'da çok ender de olsa ağzının üstü ince bir bant halinde kırmızı boya ile bezemeli olanlarına rastlanmaktadır (fig. 4d). Burada dikkat çeken ise geleneksel bir çanak formunda boya bezemesinin uygulanmasıdır. Bu belki de yerleşimde boyalı bezemeli seramiklerin sayısının Geç Hellas IIIC etkisiyle artmasıyla bu tarz süslemeli seramiklere karşı artan talepten dolayı olabilir. Bir yandan da mesela Tell Açıncı'dan da bilindiği üzere şerit şeklinde boya bezemesi bölgede hâlihazırda Geç Tunç II boyunca kullanılan bir tarzdir¹⁷.

6. evreye ait daha kaba hamurdan fakat benzer katkı maddeleriyle yapılmış olan bezemesiz çömleklerin ağızları ekseriyetle dışa doğru kalınlaştırılmış veya katlanmıştır (fig. 5a-d). Bazılarının ağız kısmının dışında boynuz şeklinde bir şerit vardır ve kapak ile kapatılmayı kolaylaştırmak için yapılmış olabilir. Çömleklerin

¹³ Schoop 2003, res. 3 no. 1-4 ve res. 4 no. 4-6.

¹⁴ Tell Açıncı: Woolley 1955, 319 ve lev. CIX; Horowitz 2016, res. 7.5 no. 6-7; Tell Afis: Venturi 2013, res. 7 no 1-11, Venturi 2011, res. 4 no. 1-4. Çukurova'da ise Sirkeli Höyük: Ahrens v.d. 2008, res. 20; Kilise Tepe: Hansen – Postgate 2007, res. 387, Bouthillier v.d. 2014, res. 46; Mersin-Yumuktepe: Garstang 1953: 249, res. 157 no. 1-7; Sevin – Köroğlu 2004: res. 4-5; Tarsus-Gözlükule: Ünlü 2016a, res. 4, Yalçın 2013: res. 6a-b, Kinet Höyük: Gates 2001: res. 2 no. 1-8, res. 3 no. 1-3, res. 5 no. 1-5, 8.

¹⁵ Schoop 2003, res. 3.5

¹⁶ Tell Açıncı: Horowitz 2016, res. 7.5 no. 4 ve 7.6 no. 11, Kilise Tepe: Hansen - Postgate 2007, res. 387.575 ailesi; Tarsus-Gözlükule: Ünlü 2016a, res. 4 no. 5-7 ve Kinet Höyük: Gates 2006, res. 10 no. 1.

¹⁷ Horowitz 2016, 167.

de hem Orta Anadolu Hitit merkezlerinde¹⁸ hem komşu bölgelerde¹⁹ benzerleri vardır. Saklama kapları daha da kaba ama yine benzer hamurdan yapılmışlardır (fig. 6a-b). 6. evrede sıklıkla rastlanan formların ağız kısımları dışa kalınlaştırılmış ve ağzın üstü eğimli veya yatay olarak düzleştirilmiştir. Ağzın bu şekilde biçimlendirilmesi üstünü örtmeyi kolaylaştıran bir yöntem olarak düşünülebilir ve bu sebeple sık rastlanmaktadır. Bu formlara komşu bölgelerdeki çağdaş yerleşimlerde yaygın olarak rastlanmaktadır²⁰.

Pişirme kapları ise yukardakilerin aksine kavkı katkılı kaba bir hamurdan yapılırlar. Bu hamura bolca öğütülmüş yumuşakça kabuğu eklenmiştir ve bunun dışında daha az miktarlarda mineral ve bitki katkısı da vardır. Bu çömlerlerin gövdelerinin üzerinde ekseriyetle yanık izlerine rastlanır. Çoğunlukla çift kulplu tasarlanmış bu çömlerlerin ağızlarının dışında çıkıntı şeklinde şerit vardır, bu belki de çömleğin ağzını kapatmayı kolaylaştırmak için yapılmıştır (fig. 7a). Gövdeleri ise omurgalıdır. Kavkı katkılı pişirme kabı geleneğine Amik ovasında Geç Tunç I döneminden beri rastlanır²¹ ve komşu bölge olan Çukurova'da Tarsus-Gözlükule höyüğünde de Geç Tunç I dönemi itibarı ile üretilmektedir²². Benzer formlar Tell Afis'te de görülmektedir²³.

Yerel sofa, pişirme ve saklama kaplarının yanı sıra Tell Tayinat'ın 6. evresinde çok ince hamurlu, duvarları ince cidarlı ve indirgenerek pişirildiği için grinin tonlarında rengi olan bir seramik grubuna rastlanır (fig. 8a-d). Bu seramiklere 6. evrenin tüm safhalarında rastlanmakla beraber özellikle en erken olan 6c ve 6b'de göreceli olarak daha sık bulunurlar. Bunların yüzeyleri çok iyi derecede perdahlanmıştır. Bazılarının ise ayrıca üzeri özensiz ve karmaşık fakat kapların formunu vurgulayan desenler ile çizi bezeklidir (fig. 8d). Bu gri mal grubu genellikle muhtelif boyutlarda gövdelerinde omurgalı fincanlar, omuzlu ve ağız dışı doğru açılan bardaklar, üçgen şeklinde kesitli, ağıza bağlanan ve buradan yükselerek devam eden çift dikey kulplu küçük çömlerlerden oluşur. Bu seramik grubu Gray Ware olarak Batı Anadolu'da, özellikle de Troy Geç Tunç ve Erken Demir dönemlerinden bilinir²⁴. Mesela omurgalı fincanlar Troy A93 formuna paraleldir

¹⁸ Parzinger-Sanz 1992, res. 15.4.4b, 15.4.6b, 16.6.2.b; Müller-Karpe 1988, lev. 20.T8a, 23.T11b.

¹⁹ Kilise Tepe: Hansen - Postgate 2007, res. 387.575; Mersin-Yumuktepe: Sevin - Köroğlu 2004, res. 7.3; Tarsus-Gözlükule: Ünlü 2016a, res. 5; Kinet Höyük: Gates 2001, res. 5 no 12-13, Gates 2006, res. 10 no 7.

²⁰ Tell Afis: Venturi 2015, res. 2; Tarsus-Gözlükule: Ünlü 2016a, res. 8; Yalçın 2013, res. 6.

²¹ Mühlenbruch 2014, lev. 7. Tell Afis: Venturi 2010, 7. Ayrıca Tell Aççana'dan bilinmektedir. M. T. Horowitz, kişisel iletişim.

²² Ünlü 2016a, 6.

²³ Venturi 2010, res. 12 no 1-5.

²⁴ Hatta burada Orta Tunç Dönemi'nde yeni bir seramik türü olarak rastlanmaya başlanır, bk. Pavúk, 2014, 441.

ve ilk Troy VIIa'da az miktarda, sonra VIIb boyunca çoğalarak rastlanırlar²⁵. Çizi bezemesi de Batı Anadolu'daki yerleşimlerde sıklıkla uygulanır²⁶. Gri seramikler doğu Akdeniz yerleşimlerinde de ekseriyetle rastlanılan bir mal grubudur²⁷ ve tahminen ihtiva ettikleri maddeler için değil fakat kaliteli ve zarif olduklarından dolayı doğrudan tüketim için ticari ağların sürekli bir parçası olmuş olmalıdırlar. Bu seramiklerin dağılımını sağlayan mekanizmaların Geç Hellas IIIC seramiklerinin dağılımını sağlayan ticaret ağları ile örtüşüp örtüşmediğinin irdelenmesi ilginç olacak bir sorudur²⁸.

Amik ovasına ithal edilen bir başka seramik grubu ise daha farklı ticaret ağları tarafından karşılanıyor olmalıydı. Red Lusturous Wheelmade Ware (RLW) olarak bilinen bu mal grubuna Tell Tayinat'ın 6c evresinde çok az da olsa rastlanmaktadır (fig. 8f). Spindle bottle olarak bilinen bir testiye ait olan bu örnek RLW seramiklerinin en yaygın olarak rastlanan formlarından biridir. RLW pişirildiğinde pembemsi bir renge bürünen çok ince hamurdan yapılır ve dış yüzeyi ise kırmızı bir astarla kaplanıp çok iyi perdahlanır. Son derece kaliteli bir üretim olan bu seramikler Geç Tunç döneminde Hitit merkezlerinde özellikle kült alanlarında, Kıbrıs ve Mısır'da ise ekseriyetle mezarlarda²⁹, Çukurova'da ve Göksu vadisinde ise muhtelif alanlarda bulunurlar³⁰. Bu kadar değişik coğrafyaya yayılmış olan bu seramik grubunun üretim şekli ve hamur özellikleri son derece homojen olduğu için tek bir merkezde üretildiği düşünülmektedir³¹. Son zamanlarda özellikle Kilise Tepe kazılarında gelen veriler ışığında bu merkezin burası olabileceği kanısı güçlenmiştir³². Hem kısıtlı formları ve bu formların bazılarının kendine has olması (mesela kol biçimli kaplar), ve hem buluntu alanlarının özel olması bu seramiklerin kullanım şeklinin yukarıda bahsedilen Gri seramikler ve Geç Hellas IIIC seramiklerinden farklı olduğunu düşündürür. Bunlar sofr seramikleri değildir ve özellikle Orta Anadolu Hitit merkezlerinde dini ve kült faaliyetlerinde kullanıldığı bilinmektedir³³. Bu sebeple dağılımı farklı ağlar üzerinden sağlanıyor olma ihtimali yüksek olan bu seramiklere Hitit merkezlerinin yıkılmasında sonra da bölgede rastlanıyor olması ilginçtir. Eğer bunlar bir önceki dönemden yadigâr olarak kalmadıysa, Hitit dünyasında revaçta olan bir tapınma şeklinin hala bazı

²⁵ Blegen v.d. 1958, 163.

²⁶ Blegen v.d. 1958, 21; Allen 1990, res. 24 no. 19.

²⁷ Allen 1991, 152; Allen 1994, 40-41. Ayrıca Sirkeli: Ahrens v.d. 2008, 94.

²⁸ Bu bağlar özellikle Kıbrıs üzerinden sağlanıyor olabilir (mesela Geç Hellas IIIC için bk. Janeway 2011, 177 ve Gri seramiklerin Kıbrıs'taki önemi için bk. Allen 1991).

²⁹ Eriksson 1993, 31-96.

³⁰ Kozal 2007, 141-143.

³¹ Kozal 2015; Bouthillier v.d. 2014, 145-147; Eriksson 1991.

³² Kozal 2015, 61-62; Bouthillier v.d. 2014, 147.

³³ Mielke 2007.

bölgelerde çok kısıtlı da olsa devam ettiğini düşündürmektedir³⁴. Buna ilaveten Hitit merkezlerinden ve onun etkisi altında olan bölgelerden iyi bilinen minyatür kap ve testiciklere Tell Tayinat'ta henüz rastlanmamış olması ise bu bağlamda ilginçtir³⁵. Hâlbuki başka bazı doğu Akdeniz merkezlerinde Hitit politik etkisi bittiğinde bile bu tarz adak kapları kullanılmaya devam edilmiştir³⁶.

Bir sonraki evre olan 5. ve 4.³⁷ evrelerde Orta Anadolu tarzı bezemesiz seramikler ortalama olarak toplam nitelikli seramiklerin %40'ına tekabül eder, fakat bazı kontekstlerde %20'lere kadar düştüğü görülür. Bu oranlar Geç Hellas IIC seramik dağılımları ile doğrudan ilişkilidir ve düşüşlerin görüldüğü toplama alanlarında Geç Hellas IIC tarzı seramiklerin yüzdesi benzer oranda artmaktadır. Bu da birbirinden çok ayrı form ve görseelliğe sahip bu iki seramik geleneğinin değişik tercihler sonucu farklı kullanım dağılımlarına sahip olduğu anlamına gelebilir.

5. ve 4. evrelerde gündelik kullanım tabak ve çanakların hamurunda ve yüzey düzenlenmesinde bir önceki evreye göre fazla bir değişikliğe rastlanmaz ve benzer formlar devam eder (fig. 3e-h ve 4e-f). Ağız kısmının kırmızı bir şeritle boyandığı çanaklara 5. evre de rastlanmaktadır (fig. 4e). Benzer şekilde çömleklerde de bir önceki evreye göre önemli farklılıklar yoktur (fig. 5e-f). Saklama kaplarında da hamur ve yüzey düzenlenmesinde fazla değişiklik görülmez (fig. 6c-d). Bir önceki evrede görülen köşeli dışa kalınlaştırılmış ve düzleştirilmiş ağız formları devam eder. Ayrıca dar ağız yuvarlak olarak dışa kalınlaştırılmış ve gövdesinde ince şerit halinde kabartma olan form da bölgede yaygındır³⁸ (fig. 6d).

Bir önceki evreye göre dikkat çeken bir diğer husus ise bütün yüzeyi kırmızı astar ile kaplanmış (fakat bu örnek perdahlanmamıştır) bazı tabak/sığ çanakların ender de olsa bu evrede görülmeye başlanmasıdır (fig. 3h). Bu seramikler belki de Demir Çağı'nın daha sonraki dönemlerinde bölgenin en önemli mal grubu olacak kırmızı astarlı ve perdahlı seramiklerin erken bir tezahürü olarak yorumlanabilir. Bu seramiklerin kökeni M.-H. Gates tarafından etraflıca irdelenmiştir³⁹. Tell Aççana'da sığ çanakların yüzeyinin kırmızı astarla kaplanması Geç Tunç II seramiklerinde az da olsa uygulanmaktadır⁴⁰. Çukurova'nın Tarsus-Gözlükule yerleşmesinde de benzer bir durum söz konusu olabilir⁴¹.

³⁴ Mesela Kıbrıs'ta da bu dönemde rastlanılmaya devam eder, bk. Eriksson 1993, 151.

³⁵ Özellikle Tell Aççana'da bunlara rastlanıyor olması bu hususta bir geleneğin kırılmış olduğuna işaret eder, bk. Horowitz 2016, res. 7.6 no. 1-3.

³⁶ Mesela Tarsus-Gözlükule: Ünlü 2016a, res. 6.

³⁷ 4. evre ile ilişkilendirilen kontekstler maalesef diğer evreler kadar belirgin olmayıp çok güvenilir değildirler.

³⁸ Venturi 2015, res. 2 no 8.

³⁹ Gates 2010, 72-75.

⁴⁰ Horowitz 2016, res. 7.5 no 2.

⁴¹ Ünlü 2016a, 5.

6. evrede rastlanılan ithal seramikler ise bu evrelerde son derece azalır. Gri seramikler ender de olsa 5. evrenin başlarında vardır ama sonrasında rastlanılmaz (fig. 8e). Bu da bir önceki evreye göre gözlenen en ilginç değişimdir. En azından seramik repertuarına dayanarak Tell Tayinat'ın Geç Tunç-Demir Çağı geçişinin ilerleyen evrelerinde ticaret ağlarının daha yerelleştiğini düşünebiliriz.

Tell Tayinat'ın 3. evre seramikleri başka bir çalışmada kapsamlı olarak incelenmiştir⁴². Bu evrede dikkat çeken değişiklikleri özetleyecek olursak bezemesiz, günlük kullanım seramiklerde yüzeylerin daha özenli olarak düzeltilmesi, hamurların daha ince işlenmesi, ağız formlarının gittikçe basitleşmesi, bazı tabak/sıg çanaklarda halka dip yapılmaya başlanması (fig. 3i-j), bardaklarda ağzın dışa doğru açılması ve gövdenin alt kısmına doğru karınasyon verilmesi (fig. 4g) gibi unsurları sayabiliriz. Bu değişimler daha sonraki Demir Çağ dönemi yerel seramik repertuarından aşına olduğumuz bazı özelliklerin bu katmanda uygulanmaya başlamış olduğuna işaret eder⁴³. Çömleklere basit ağızlı hafifçe dışa doğru açılan formların kullanılmaya başlanması bu döneme özgüdür (fig. 5g). Fakat daha önceki evrelerden bildiğimiz formlar hem çanaklarda, hem saklama ve pişirme kaplarında hala devam eder (mesela fig. 3i, 5h, 6e, 7h). Bunun yanı sıra kavkı katkılı tipik pişirme kabı hamurundan çömlek dışında formlara da rastlanmaya başlaması belki de üretim tarzları arasındaki bazı beklentilerin bu evrede kırılmaya başlamış olduğunun göstergesidir⁴⁴. Kavkı katkılı pişirme kaplarına Tell Tayinat'ta daha sonraki Demir Çağı dönemlerinde de rastlanmaya devam edilir⁴⁵ ve böylece bu tarz hamur ile pişirme kabı üretiminin bölgede çok uzun süren bir yerel gelenek olduğunu görüyoruz.

Bir yandan da 3. evrede daha sonraki Demir Çağı seramiklerinde baskın olarak görülen yüzeyin kırmızı astar ile kaplanıp perdahlanması geleneğine hala ender rastlanmaktadır. Ayrıca Geç Hellas IIIC seramikleri bazı kontekstlerde %40 oranlarına varmaktadır. Bu açıdan 3. evre seramiklerinde bir yandan hala Geç Tunç II özelliklerinin devam ettiğini ama bir yandan da Demir Çağı'ndan aşına olduğumuz bazı önemli vasıfların uygulanmaya başladığını söyleyebiliriz.

Sonuç

Geç Tunç Dönemi'nin sonları doğu Akdeniz havzasında politik olarak karışık bir dönemdir. M. Ö. 1200'lerde güçlü ve merkezîyetçi krallıkların yıkılması hem bu merkezlerde, hem de bunların politik ve kültürel etkisi altında olan diğer

⁴² Ünlü 2016b.

⁴³ Tell Tayinat: Osborne 2011, lev. 1 no. 4, lev. 2 no. 10, lev. 10 no 3,12; Tell Qarqur: Dornemann 2003, res. 81-82

⁴⁴ Ünlü 2016b, 612.

⁴⁵ Osborne 2011, type 8b, lev. 24 no. 1-21.

bölgelerde önemli değişimlere yol açar. Yeni kazılar eşliğinde öğrendiğimiz üzere bu süreç her bölgede kendi parametrelerinin etkisi altında farklı yaşanır ve eski geleneklerle yeni oluşumlar harmanlanarak kendine özgü politik ve kültürel varlıklara dönüşür. Tell Tayinat yerleşimi de bu açıdan önemli bir örnek teşkil eder. Yerleşimin Tell Aççana'dan Tell Tayinat'a geçmesi önemli bir değişiklik olmakla beraber, en azından seramik repertuarında devamlılıklar öne çıkar. Benzer devamlılıkları Tarsus-Gözlükule, Mersin-Yumuktepe, Kilise Tepe, Kinet Höyük, Tell Afis gibi komşu bölgelerde de görüyoruz⁴⁶. Bu da en azından kuzeydoğu Akdeniz yerleşimlerinde Hitit Krallığı'nın kültürel etkisi ile yerleşmiş bazı yeme-içme alışkanlıklarının bu krallığın yıkılmasından sonra bir süre daha önemli ölçüde devam ettiğini gösterir.

Ayrıca bu çalkantılı dönemde Tell Tayinat'ın diğer doğu Akdeniz yerleşimleriyle bağlarının kopmadığını da hem 5. evreye kadar ithal edilen Gri seramik grubu, hem de Geç Hellas IIIC tarzı seramiklerin varlığından anlıyoruz.

Hitit krallığının yıkılması ile bölgeye damga vuran önemli değişimlere rağmen Tell Tayinat'ta bazı kurum ve ideolojilerin süreklilik gösterdiğini ve bunların maddi kültüre yansımalarını görmekteyiz. Seramik üretimi de bunlardan birisidir. Ancak Tell Tayinat 3. evre seramiklerine baktığımızda bazı dönüşümler üzerinden farklı geleneklerin birbiri ile harmanlanarak yerleşimde kendine özgü bir seramik repertuarının üretilmeye başlandığına tanık oluruz. Bunların birçoğu da Demir Çağı'ndan iyi bildiğimiz bir takım özelliklerin başlangıcıdır. Zaten bu dönem boyunca hem yenilikler hem devamlılıklar ile son derece dinamik bir görünüm sergileyen yerleşimdeki seramik üretim ve tüketimi Demir Çağı'nda bütün bunların bir sentezi ile daha sonra yükselen Asur etkisinin de eklemlenmesiyle bölgeye özgü daha homojen bir malzeme grubuna dönüşür.

---

⁴⁶ Ünlü 2016a; Yalçın 2013; Sevin – Köroğlu 2004, 80; Hansen – Postgate 2007, 344, Bouthillier v.d. 2014, 156; Venturi 2010, 7.

Bibliyografya ve Kısaltmalar

- Ahrens v.d. 2008 Ahrens, A., E. Kozal, C. Kümmel, I. Laube, M. Novak, “Sirkeli Höyük – Kulturkontakte in Kilikien. Vorbericht über die Kampagnen 2006 und 2007 der deutsch-türkischen Mission” *Istanbul Mitteilungen* 58, 67-107.
- Allen 1990 Allen, S. H., *Northwest Anatolian Grey Wares in the Late Bronze Age: Analysis and Distribution in the Eastern Mediterranean*, Brown University Department of Classics PhD Thesis, Providence.
- Allen 1991 Allen, S. H., “Late Bronze Age Grey Wares in Cyprus”, *Cypriot Ceramics: Reading the Prehistoric Record*, (eds. J. A. Barlow, D. L. Bolger, B. Kling), Philadelphia, 151-167.
- Allen 1994 Allen, S. H., “Trojan Grey Ware at Tel Miqne-Ekron”, *Bulletin of the American Schools of Oriental Research* 293, 39-51.
- Batiuk 2007 Batiuk, S., “Ancient Landscapes of the Amuq: Geoarchaeological Surveys of the Amuq Valley: 1999-2006”, *The Canadian Society for Mesopotamian Studies* 2, 51-57.
- Blegen v.d. 1958 Blegen, C. W. – C. G. Boulter – J. L. Caskey – M. Rawson, “Troy: Excavations Conducted by the University of Cincinnati, 1932-1938, Vol. 4: Settlements VIIa, VIIb, and VIII”, Princeton.
- Bouthillier v.d. 2014 Bouthillier, C. – C. Colantoni – S. Debruyne – C. Glatz – M. M. Hald – D. Heslop – E. Kozal – B. Miller – P. Popkin – N. Postgate – C. S. Steele – A. Stone, “Further Work at Kilise Tepe, 2007-2011: Refining the Bronze to Iron Age Transition”, *Anatolian Studies* 64, 95-161.
- Braidwood v. d. 1960 Braidwood, R., L. Braidwood, “Excavations in the Plain of Antioch” *Oriental Institute Publications* 61, Chicago.
- Bryce 1998 Bryce, T., “The Kingdom of the Hittites” Oxford.
- Dornemann 2003 Dornemann, R. H., “Preliminary Excavation Reports and Other Archaeological Excavations. Tell Qarqur, Iron I Sites in the North-Central Highlands of Palestine”, Boston
- Eriksson 1991 Eriksson, K. O., “Red Lustrous Wheelmade Ware: A Product of Late Bronze Age Cyprus” *Cypriot Ceramics: Reading the Prehistoric Record* (eds. J. A. Barlow, D. L. Bolger, B. Kling), Philadelphia, 81-96.
- Eriksson 1993 Eriksson, K. O., “Red Lustrous Wheel-made Ware”, *Jonsered*.
- Garstang 1953 J. Garstang, “Prehistoric Mersin: Yümüktepe in Southern Turkey” Oxford.
- Gates 2001 Gates, M.-H., “Potmarks at Kinet Höyük and the Hittite Ceramic Industry.” *La Cilicie: Espaces et Pouvoirs Locaux (2e millénaire av. J.-C. - 4e siècle ap. J.-C.)* (eds. E. Jean, A. M. Dinçol and S. Durugönül), Istanbul, 137-57.
- Gates 2006 Gates, M.-H., “Dating the Hittite Levels at Kinet Höyük: a Revised Chronology” *Structuring and Dating in Hittite Archaeology (BYZAS 4)* (eds. D. P. Mielke, J. Seeher, U.-D. Schoop, Istanbul, 293-309.

- Gates 2010 Gates, M.-H., "Potters and Consumers in Cilicia and the Amuq during the 'Age of Transformations' (13th-10th centuries BC.)", *Societies in Transition. Evolutionary Processes in the Northern Levant between Late Bronze Age II and Early Iron Age* (ed. F. Venturi), Bologna, 65-81.
- Hansen - Postgate 2007 Hansen, C., N. Postgate, "Pottery from Level III - II", *Excavations at Kilise Tepe, 1994-98: From Bronze Age to Byzantine in Western Cilicia* (eds. N. Postgate, D. Thomas), London, 329-370.
- Harrison v.d. 2008 Harrison, T. P. – S. Batiuk – H. Snow, "Tayinat Höyük Kazıları", *Kazi Sonuçları Toplantısı* 29.2, 85-98.
- Harrison 2009a Harrison, T. P., "Neo-Hittites in the 'Land of Palistin'", *Near Eastern Archaeology* 72, 174-189.
- Harrison 2009b Harrison, T. P., "Lifting the Veil on a 'Dark Age': Ta'yinat and the North Orontes Valley during the Early Iron Age", *Exploring the Longue Duree: Essays in Honor of Lawrence E. Stager* (ed. J. D. Schloen), Winona Lake, 171-184.
- Hawkins 1988 Hawkins, J. D., "Kuzi-Tešub and the "Great Kings" of Karkamiš", *Anatolian Studies* 38, 99-108.
- Hawkins 1995 Hawkins, J. D., "Great Kings" and "Country Lords" at Malatya and Karkamiš", *Studio historiae ardens: ancient Near Eastern studies presented to Philo H.J. Houwink ten Cate on the occasion of his 65th birthday*, (eds. Theo P. J. van den Hout, Jç de Roos), Istanbul, 73-86.
- Hawkins 1998 Hawkins, J. D., "Tarkasnawa King of Mira 'Tarkondemos', Boğazköy Sealings and Karabel", *Anatolian Studies* 48, 1-31.
- Hawkins 2002 Hawkins, J. D., "Anatolia: The End of the Hittite Empire and After", *Die nahöstlichen Kulturen und Griechenland an der Wende vom 2. zum 1. Jahrtausend v. Chr.: Kontinuität und Wandel von Strukturen und Mechanismen kultureller Interaktion* (eds. E. A. Braun-Holzinger, H. Matthäus), Möhnesee, 144-151.
- Horowitz 2016 Horowitz, M. T. "The Evolution of Plain Ware Ceramics at the Regional Capital of Alalakh in the 2nd Millennium BC", *Plain Pottery Traditions of the Eastern Mediterranean and Near East: Production, Use, and Social Significance* (eds. C. Glatz), New York, 153-181.
- Janeway 2011 Janeway, B., "Mycenaean Bowls at 12th/11th Century BC Tell Tayinat (Amuq Valley)", *On Cooking Pots, Drinking Cups, Loomweights and Ethnicity in Bronze Age Cyprus and Neighbouring Regions. An International Archaeological Symposium Held in Nicosia* (eds. V. Karageorghis, O. Kouka), Nicosia, 167-185.
- Killebrew 2000 Killebrew, A. E., "Aegean-Style Early Philistine Pottery in Canaan during the Iron I Age: A Stylistic Analysis of Mycenaean IIIc:1b Pottery and its Associated Wares", *The Sea Peoples and their World: A Reassessment* (ed. E. D. Oren), Philadelphia, 233-253.
- Koehl 2010 Koehl, R. B. "Mycenaean Pottery", *Tell Atchana, Ancient Alalakh* (Ed. K. A. Yener), Istanbul, 81-84.

- Kozal 2007 Kozal, E., “Regionality in Anatolia between 15th and 13th Centuries BC: Red Lustrous Wheel-made Ware Versus Mycenaean Pottery”, *The lustrous wares of Late Bronze Age Cyprus and the Eastern Mediterranean* (I. Hein), Wien, 141-148.
- Kozal 2010 Kozal, E., “Cypriot Pottery”, *Tell Atchana, Ancient Alalakh* (Ed. K. A. Yener), Istanbul, 67-80.
- Kozal 2015 Kozal, E., “A Discussion of the Origin and the Distribution Patterns of Red Lustrous Wheel-made Ware in Anatolia: Cultural Connections across the Taurus and Amanus Mountains”, *La Cappadoce Méridionale de la préhistoire à la période byzantine* (eds. D. Beyer, O. Henry, A. Tibet), İstanbul, 53-64.
- Kuhrt 1995 Kuhrt, A., “The Ancient Near East, C. 3000-330 BC”, New York.
- Osborne 2011 Osborne, J. F., “Spatial Analysis and Political Authority in the Iron Age Kingdom of Patina, Turkey” (Harvard University Yayınlanmamış Doktora Tezi) Boston.
- Mielke 2007 Mielke, D. P., “Red Lustrous Wheelmade Ware from Hittite Contexts” *The lustrous wares of Late Bronze Age Cyprus and the Eastern Mediterranean* (I. Hein), Wien, 155-168.
- Mühlenbruch 2014 Mühlenbruch, T., *Hethitische Keramik im Kontext : das Gebäude B von Kayalipınar und die Nutzung institutioneller Gebäude des 2. Jt.s v. Chr. im ostmediterranen Raum*, Rahden/Westf.
- Müller-Karpe 1988 Müller-Karpe, A., *Hethitische Töpferei der Oberstadt von Hattuša: ein Beitrag zur Kenntnis spät-grossreichszeitlicher Keramik und Töperferbetriebe unter Zugrundelegung der Grabungsergebnisse von 1978-82 in Boğazköy*, Marburg.
- Parzinger – Sanz 1992 Parzinger, H. – R. Sanz, *Die Oberstadt von Hattuša. Hethitische Keramik aus dem zentralen Tempelviertel*, Berlin.
- Pavúk 2014 Pavúk, P., “Troia VI Früh und Mitte: Keramik, Stratigraphie, Chronologie”, *Studia Troica Monographien* 3, Bonn.
- Schoop 2003 Schoop, U.-D., “Pottery Traditions of the Later Hittite Empire: Problems of Definition”, *Identifying Changes: the Transition from Bronze to Iron Ages in Anatolia and its Neighbouring Regions* (eds. B. Fischer, H. Genz, E. Jean, K. Köroğlu), İstanbul, 167-178.
- Sevin – Köroğlu 2004 Sevin, V. – K. Köroğlu, “Late Bronze Age at Yumuktepe: New Evidence from Step-Trench South”, *Mersin-Yumuktepe: A Reappraisal* (eds. I. Caneva, V. Sevin), Lecce, 73-83.
- Sheratt 1998 Sheratt, S., “‘Sea Peoples’ and the Economic Structure of the late Second Millennium in the Eastern Mediterranean” *Mediterranean Peoples in Transition: Thirteenth to Early Tenth Centuries BCE: In Honor of Professor Trude Dothan* (eds. S. Gitin, A. Mazar, E. Stern), Jerusalem, 292-311.
- Ünlü 2016a Ünlü, E., “Tarsus-Gözlükule Höyüğü Geç Tunç IIB Katmanında Rastlanan Seramik Devamlılıkları”, *CEDRUS IV*, 1-9.

- Ünlü 2016b Ünlü, E., “The Pottery of the Latest Iron IA Phase at Tell Tayinat, Amuq”, *Questions, Approaches, and Dialogues in the Eastern Mediterranean Archaeology: Studies in Honor of Marie-Henriette and Charles Gates* (eds. M. Akar, C. Çakırlar, Ç. Çilingiroğlu, Y. Heffron, É. Jean, E. Kozal, E. Şerifoğlu, A. U. Türkcan, S. Ünlüsoy), Münster, 601-616.
- Venturi 2010 Venturi, F., “Cultural Breakdown or Evolution? The Impact of Changes in 12th Century BC Tell Afis”, *Societies in Transition: Evolutionary Processes in the Northern Levant between Late Bronze Age II and Early Iron Age* (ed. F. Venturi), Bologna, 1-27.
- Venturi 2011 Venturi, F., “North Syrian Plateau Before and After the Fall of the Hittite Empire: New Evidence from Tell Afis”, *Empires after the empire : Anatolia, Syria and Assyria after Suppiluliuma II* (ca. 1200/800-700 B.C.) (ed. K. Strobel), Vicchio, Italy, 139-166.
- Venturi 2013 Venturi, F., “The Transition from the Late Bronze Age to the Early Iron Age at Tell Afis, Syria (phases VII-III) ” *Across the Border: Late Bronze-Iron Age Relations between Syria and Anatolia* (ed. A. K. Yener), Leuven, 227-259.
- Venturi 2015 Venturi, F., “Storage Jars and Household Storage Methods in Tell Afis Between Late Bronze Age II and Iron Age II” *From the Treasures of Syria: Essays on Art and Archaeology in Honour of Stefania Mazzoni* (eds. P. Ciafardoni, D. Giannessi), Leiden, 75-108.
- Yalçın 2013 Yalçın, S., “A Re-evaluation of the Late Bronze to Early Iron Age Transitional Period: Stratigraphic Sequence and Plain Ware of Tarsus-Gözlükule” *Across the Border: Late Bronze-Iron Age Relations between Syria and Anatolia* (ed. A. K. Yener), Leuven, 195-211.
- Yassar-Landau 2010 Yassar-Landau, A., *The Philistines and Aegean Migration at the End of the Late Bronze Age*, Cambridge.
- Yener 2013 Yener, K. A., “New Excavations at Alalakh: The 14th -12th Centuries BC” *Across the Border: Late Bronze-Iron Age Relations between Syria and Anatolia* (ed. A. K. Yener), Leuven, 11-35.
- Weeden 2013 Weeden, M., “After the Hittites: The Kingdoms of Karkamish and Palistin in Northern Syria”, *Bulletin of the Institute of Classical Studies* 56, 1-20.
- Woolley 1955 Woolley, L., *Alalakh: an account of the excavations at Tell Atchana in the Hatay, 1937-1949*, London.

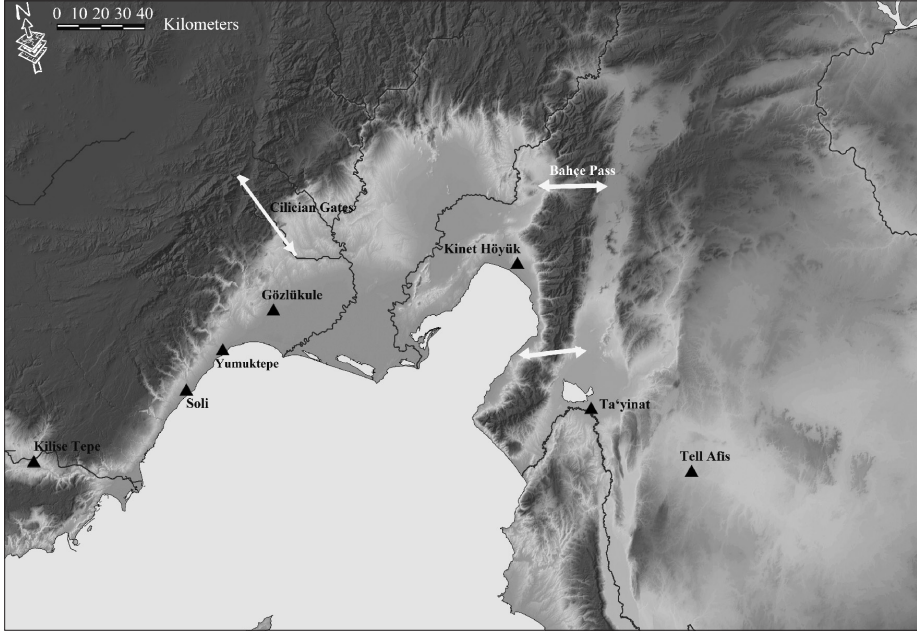

Fig. 1
Metinde ismi geçen bazı
önemli yerleşimlerle
kuzeydoğu Akdeniz haritası
(Dr. Stephen D. Batiuk)

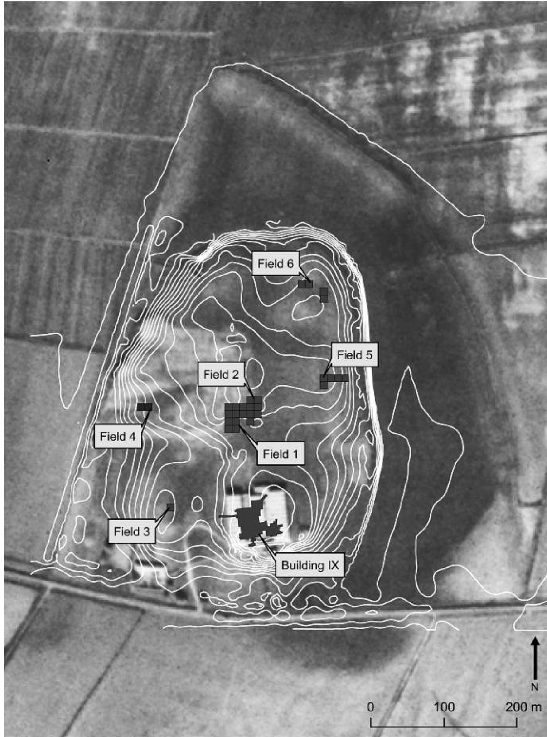

Fig. 2
Tell Tayinat höyüğü
ve metinde bahsedilen
açmaların yeri
(Dr. Stephen D. Batiuk)

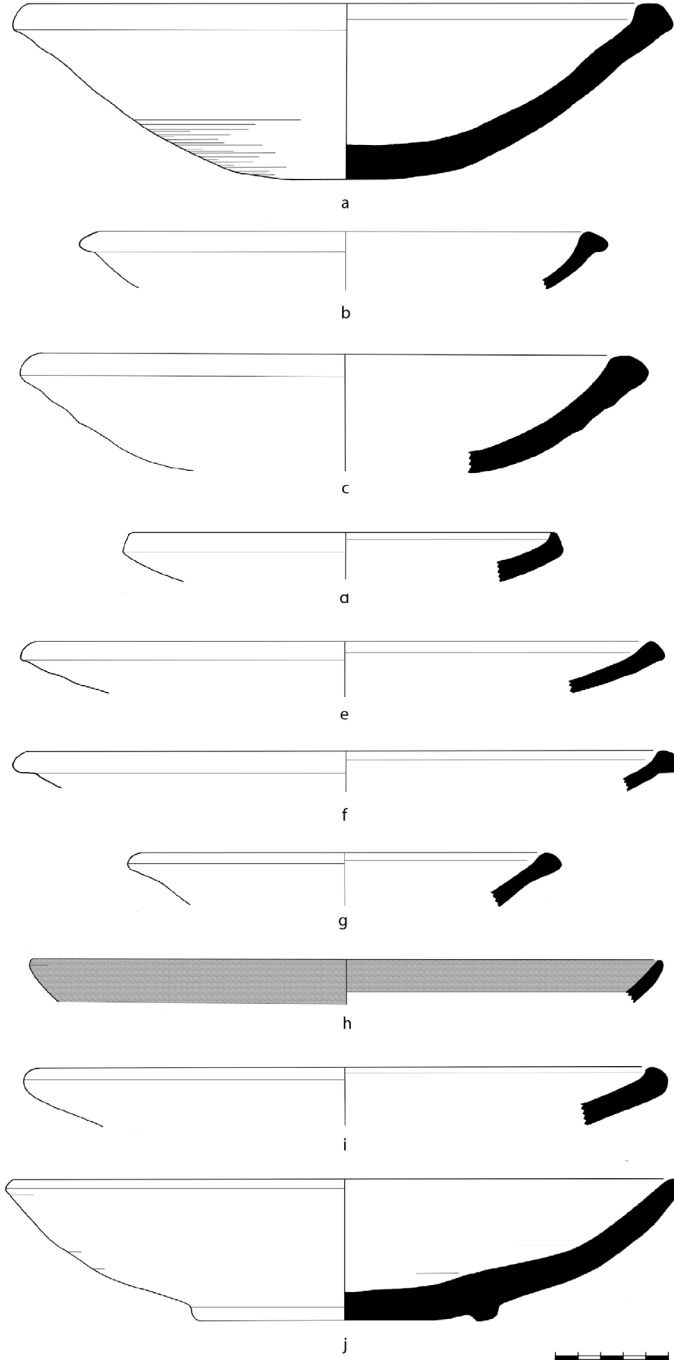

Fig. 3 Tell Tayinat tabak ve sıg çanaklar: a. 6c, b. 6b, c-d. 6a, e-f. 5a, g-h. 4, i-j. 3

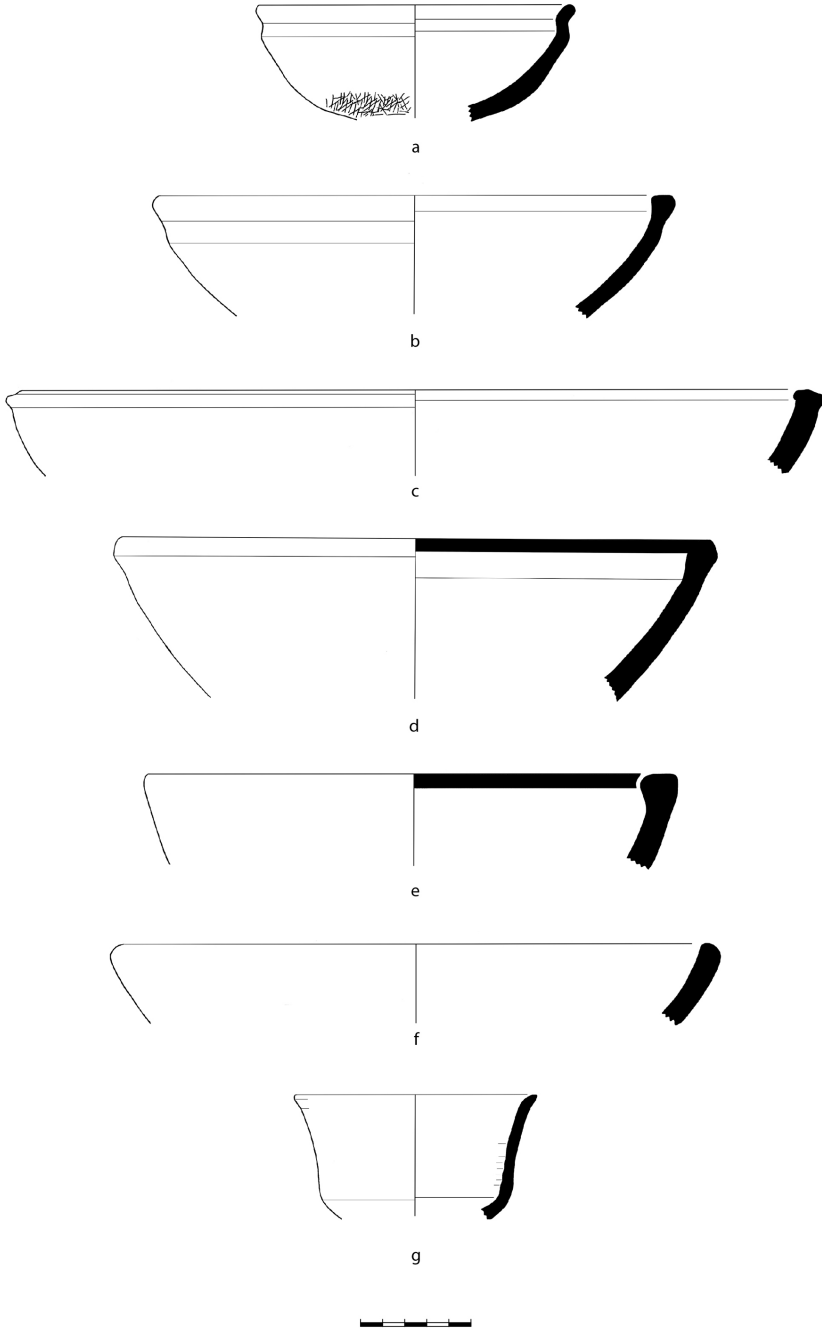

Fig. 4 Tell Tayinat çanaklar: a-b. 6c, c. 6b, d. 6a, e. 5b, f. 5a, g. 3

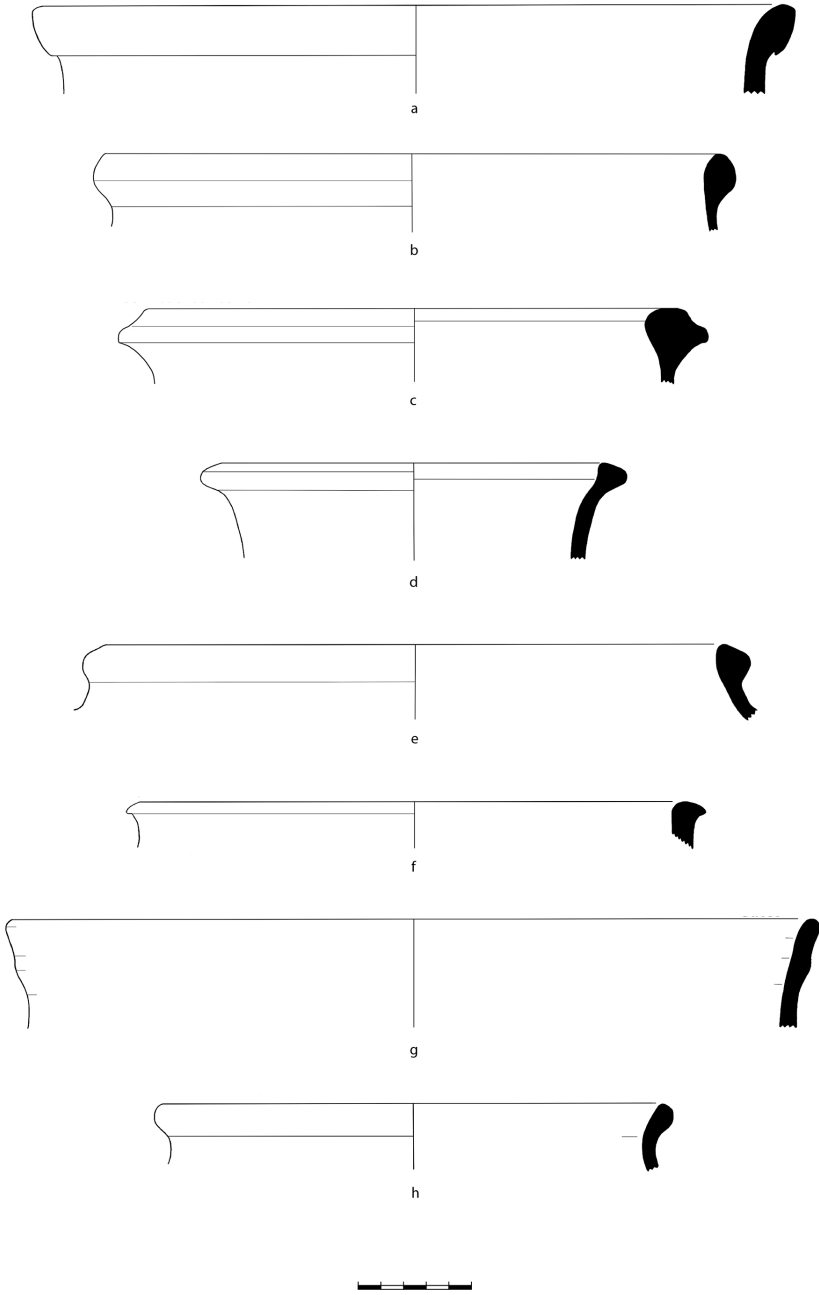

Fig. 5 Tell Tayinat çömler: a. 6c, b-d. 6b, e. 5b, f. 4, g-h. 3

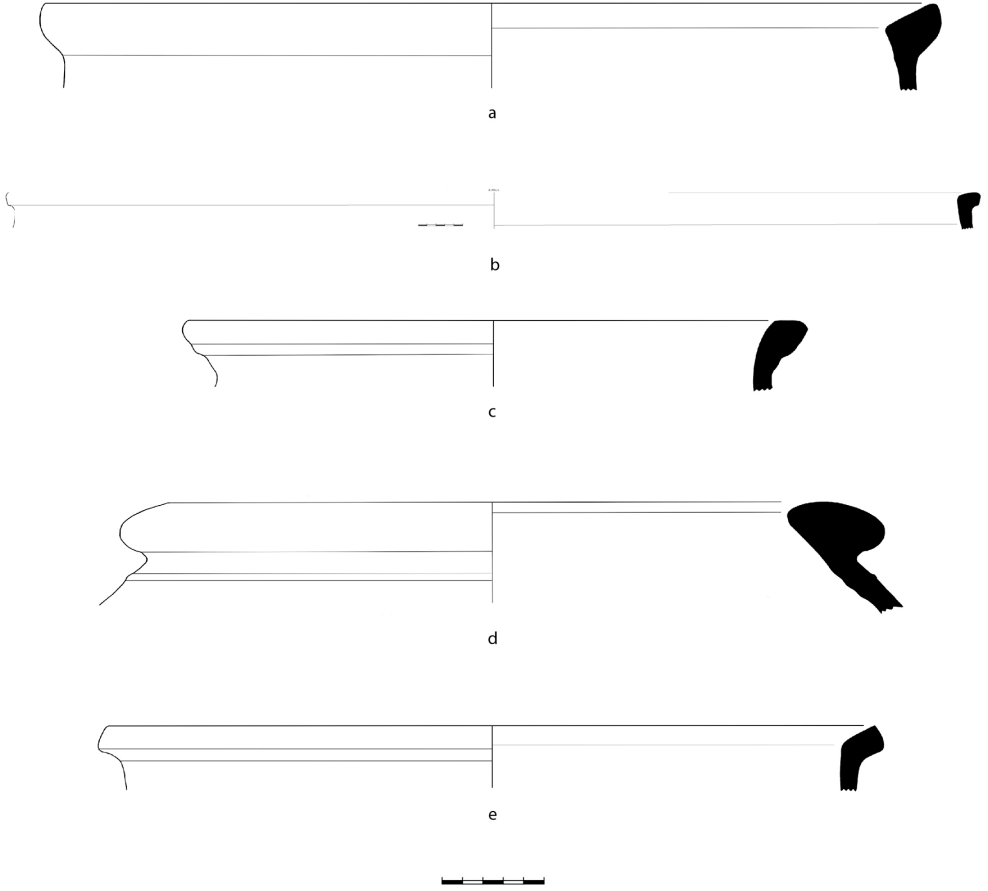

Fig. 6 Tell Tayinat saklama kapları: a. 6c, b. 6b, c. 5b, d. 5a, e. 3

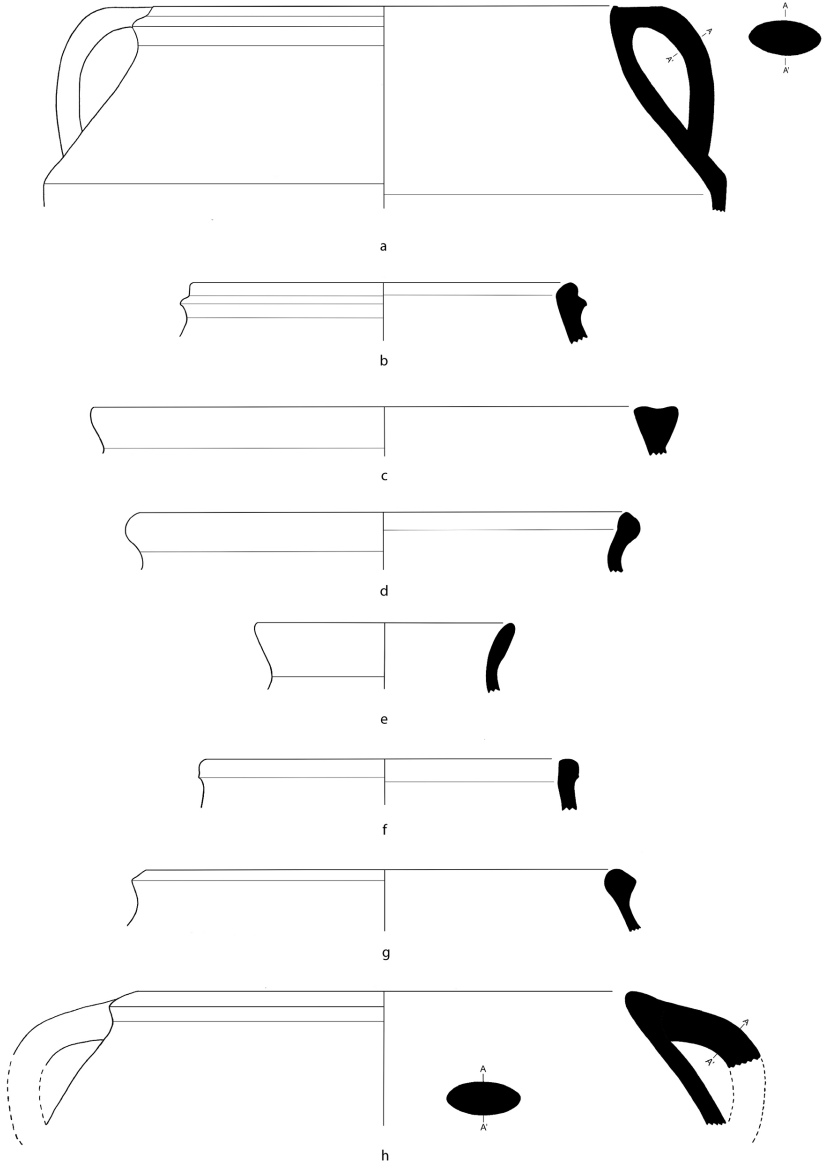

Fig. 7 Tell Tayinat pişirme kapları: a, 6c, b-c, 6b, d-e, 5a, f-g, 4, h, 3

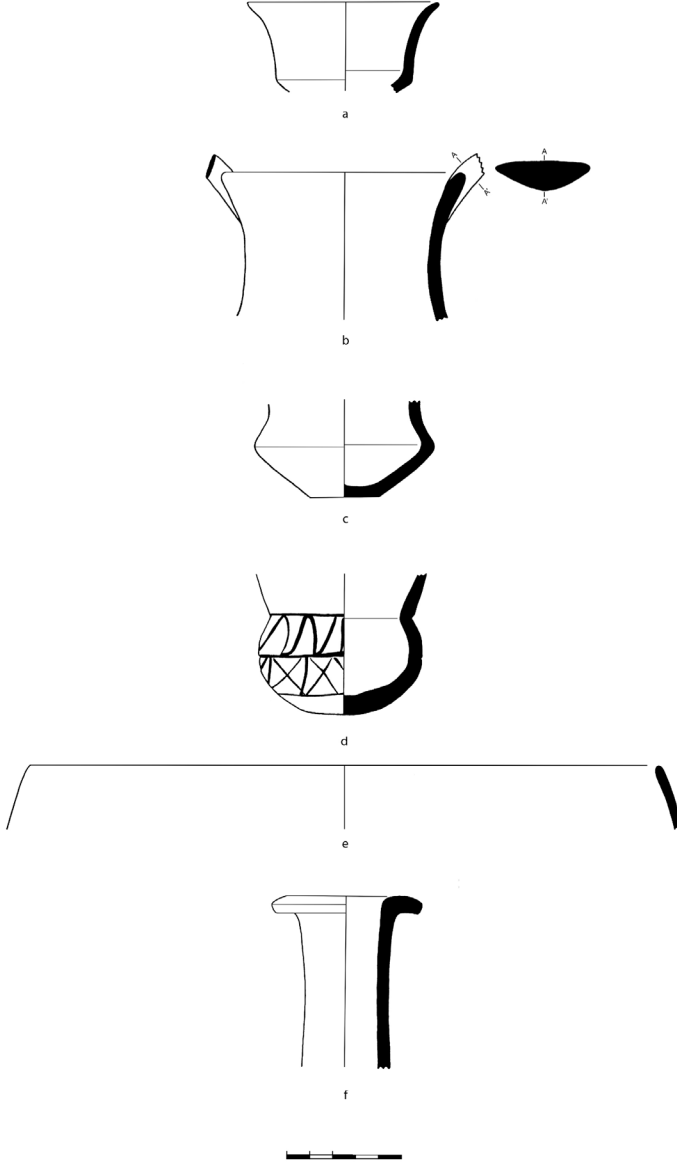

Fig. 8 Tell Tayinat ithal seramikler: a-d. 6b, e. 5b (Gri seramikler) f. 6c (RLW)

